

Móra Ferenc Múzeum, 2016. 11. 28-30.

ABSZTRAKTOK

Apjok Vivien:

Nyomozás Makó múltjában. A református családi lapok mint a néprajzi kutatás forrásai

A néprajzi kutatások fontos módszere az interjúkészítés, az adatközlők által megélt élmények rögzítése, az emberi élet történéseinek előhívása az emlékezetből. De mit tehetünk akkor, ha történeti síkon folytatjuk kutatásunkat, és nincs lehetőségünk közvetlenül kérdéseket fölteni a vizsgált jelenséggel kapcsolatosan?

Kutatómunkám a 19. századi makói festett menyasszonyi ládákra összpontosít. A József Attila Múzeum gyűjteményében található ládák a 20. század utolsó harmadában kerültek a közgyűjteménybe, javarészt adatolatlanul. Ahhoz, hogy a strukturalista vizsgálatnál tágabb kontextusban, más aspektusokból is „megszólaltathatók” legyenek a tárgyak, kiegészítő források használata szükségeltetik.

A Magyar Nemzeti Levéltár Makói Fióklevéltárában található, eddig feldolgozatlan forráscsoport, a református család lapok segíthetnek a továbblépésben. A forrásegyüttes önmagában is értékes (kor)dokumentum, mely adalékként szolgál a 19. századi Makó társadalmának vizsgálatához. Előadásomban e forráscsoport ismertetésével kívánom megvilágítani a családi lapok néprajzi kutatásokban történő felhasználásának lehetőségeit.

Bárkányi Ildikó:

Egy „jeles” szegedi bocskorostímár

Havrincsák Mihály tímár és bocskorkészítő mester az utolsó szegedi bocskoros tímárok egyike. A család görög katolikus vallású, s dokumentálhatóan három generáción keresztül bőrkikészítéssel, illetve feldolgozással foglalkoztak. Nagyapja, Havrincsák Mihály bácskerteszi csizmadia 1844-ben, 21 évesen házasodott Szegedre, apja, Havrincsák György felsővárosi tímármester volt. Havrincsák Mihály 1885-ben született Szegeden, tímár és bocskorkészítő műhelyét a Róna utcában működtette. Az 1960-as évekig Elek Gyula Népművészet mestere mellett a szegedi és a budapesti ipari vásárok állandó résztvevője volt. Egyetlen leányának halála után a családi iratok egy része a néprajzi gyűjteménybe került, ezekből rekonstruálható a mester műhelyének működése, az ipar fenntartására irányuló erőfeszítései, egyensúlyozása a változó vásárlói igények és a tradicionális mesterségbeli tudás követelményei között.

Bíró-Balogh Tamás:
Kosztolányi Dezső és Szeged

Kosztolányi Dezső és Szeged kapcsolatát régóta kutatják. Péter László alapozó tanulmánya fölvezette a „szomszédos” Szabadkán született költő és a város kapcsolatának vázát és főbb csomópontjait, különös tekintettel Kosztolányi és Juhász Gyula kapcsolatára. Az irodalomtörténet-írás, Lengyel András révén, azóta még több részletet tud a témáról. Jelen előadásban a legújabbban előkerült adatokat ismertetem, saját kutatásaim eredményeit, ismeretlen és publikálatlan irodalomtörténeti dokumentumok alapján.

Bódy Tamás:
A szegedi szandzsák várrendszerének vázlatos áttekintése

Az előadásban rövid áttekintésre kerül a szegedi szandzsák létrejötte, várrendszerének kialakulása, formálódása, valamint a várak személyi állományának történeti alakulása. Második lépcsőben a várrendszer tagjainak lokalizációs és szerkezeti kérdései kerülnek vizsgálat alá, illetve azok összeköttetési rendszere, és a szomszédos szandzsákokkal való kapcsolatrendszere szintén a kérdés tárgyát képezik. Harmadik lépcsőben Evlia Cselebi jelentősége és szerepe a szandzsák várainak vizsgálatában kerül sorra, végezetül a szandzsák 1686-os összeomlására is kitér az előadás. Zárásképpen a szandzsák és a szegedi vár szerepe, jelentősége a Hódoltság várrendszerében kerül sorra.

Czukor Péter:
Árkokon túl – Makó-Rákos hátországának territoriális vizsgálata

A Dél-Alföldön, Makótól észak-keletre található egy kisebb kiterjedésű késő bronzkori (Pre-Gáva korszak) erődített telep. A 42 hektár kiterjedésű erődítés egy természetes, K-Ny-i irányú átjárón helyezkedik el a Száraz-ér közvetlen közelében. Az előadás elsődleges célja az utóbbi években végzett terepi kutatásokból származó információk bemutatása, illetve az erődített telep és hátországának territoriális vizsgálatának ismertetése. Továbbá az ezekből felállított modell bemutatása és ütköztetése a további ismert késő bronzkori erődítésekre vonatkozó adatokkal.

Felletár Zsolt:
Vissza a gyökerekhez – bégavári Back Bernát felmenői

A szegedi születésű bégavári Back Bernát gyáriparos, felsőházi tag és mecénás munkásságáról, szponzorációs tevékenységéről ez idáig több, rövid terjedelmű leírás, vagy összefoglaló készült. A teljes életéről, származásáról és őseiről szóló tanulmány azonban még nem látott napvilágot. Mindössze néhány, hivatkozás nélküli és a valóságot többnyire nem fedő utalást találhatunk a szakirodalomban a feltételezett bécsi őseiről, illetve az ugyanitt alapított, később Szegeden ismertté vált Back Bernát fiai cég működéséről.

A szerző szegedi, győri, budapesti, bécsi és nyitrai levéltári kutatásokra, korbéli bécsi sajtóra és a fellelt leszármazottakkal készített riportokra hagyatkozva mutatja be röviden Back Bernát nagyapjának, a császári és királyi beszállító Bernhard Beer Berl Back textil gyáriparos és nagykereskedő pályafutásának morvaországi és bécsi állomásait. Fiai, Hermann és Ernst Back – utóbbi Back Bernát apja – szakítva a családi hagyományokkal tevékenységük színterét a Monarchia magyarországi területére teszik át, és a magyar malomipari konjunktúra szárnyalását kihasználva az ország különböző városaiban – Velence, Győr, Szeged, Nyitra – gőzmalmokat vásároltak fel. A harmadik generációs Back Bernát színrelépésekor már egy több városra és iparágra kiterjedő cégcsoportot működtetett a Back család, melyet Back Bernát generációja a 20. század zivataros évtizedeiben volumenében már kevésbé tudta gyarapítani, tevékenységük a vagyonműködtetésen felül a már meglévő ipari kapacitások minőségi fejlesztésére terjedt ki. Az előadást korábban még nem publikált fényképek, dokumentumok, illetve újonnan készített gazdaságtörténeti térképek színesítik.

Fodor Péter:

Az izraelita temető és emlékhely Csongrádon – adatok a csongrádi zsidóság történetéhez

A második világháború eredményeként radikálisan lecsökkent, majd 1950 körül szinte teljesen megszűnt létezni az előtte több száz főt számláló csongrádi zsidóság. A temetőben ma is álló Auschwitz-emlékművet még felavatták 1949-ben, ám az ezt követő évtizedekben fokozatosan elhanyagolttá vált a sírkert, bár temetések még voltak, igaz az utóbbi harminc évben mindössze egy alkalommal. A Csemegi Károly (akkor Lenin) utcában álló zsinagógát a viláégégés után néhány évig még használta a hitközség, majd később a Petőfi Termelőszövetkezet tulajdonába került, így lett belőle gabonataroló, majd az 1960-as évek végén bontották le. Az előtte lévő kerítés, s a mellette álló ház – a sakter háza – ma is áll még. Több épület is áll még, s fontos intézményként funkcionál Csongrádon, ahol valamikor fontos zsidó személyek, családok éltek, gondolhatunk itt akár a könyvtár vagy a múzeum épületére. Néhány évvel ezelőtt alakult meg a Kabbala Hagyományőrző Egyesület, mely egy pályázat keretében vállalta, hogy rendbe hozza a temetőt és emlékhelyet alakít ki a korábbi ravatalozó épületében. A csongrádi zsidóság történetének kutatása és a kiállítás rendezése, szervezése közben több dologra is fény derült. A volt csongrádi rabbi – Guttmann Mihály (1903-1907) – itteni lelkipásztori tevékenykedése után igen magasra jutott a tudományos-oktatási pályán, olyannyira, hogy később, élete vége felé a Rabbiképző Egyetem főigazgatója lett. A kiállításban megtekinthető a korábbi halottas kocsi, a három szállítókoporsó és egy héber nyelvű tábla, amin valószínűleg egy részlet olvasható a csongrádi Chevra Kadisa szabályzatából. Az eddigi kutatások alapján szerkesztett tablók, képek, s tárgyak is láthatóak a korábbi ravatalozó épületében.

Glässzerné Nagyillés Anikó:

„Jézuskavárás” a Szeged-rókus Szívárdában

„A későbbi öntudatos katolikus élet miatt fontos, hogy már gyermekkorukban is együtt éljenek a gárdisták hitükben és ünnepeikben az Egyházzal.” – vallotta Óry (Wachter) Miklós jezsuita atya, a szegedi Szívárda egyik lelki vezetője. Az együttélésnek és belenevelődésnek fontos alkalmi voltak az egyházi

év ünnepei, amelynek során a gárdavezetők és az őket segítő jezsuiták segítségével a 6 és a 14 év közötti gyermekek elsajátíthatták a katolikus egyház (két világháború közötti) tanításait, azonosulhattak a diskurzusaival. Előadásomban azt vizsgálom, hogy a szegedi vallásos gyermekegyesület tagjai számára miként valósult meg a „Jézuskavárás”, vagyis Advent időszaka. Forrásaimból adódóan főként az 1936-1941 közötti időszakot vizsgálom. A Karácsonyra való készülődés nemcsak az értékek átadása-átvétele, a belenevelődés szempontjából volt a gárdisták számára jelentős. Az időszak lehetőséget kínált a jótékonyásra, főként a szegényebb sorsú társaik megsegítésére. Emellett ebben az időszakban tartották a felvételt is, vagyis az új tagok Szívárdába történő befogadását.

Gyöngyössy Orsolya:

Csongrádi papok cselédjeinek társadalomnéprajzi vizsgálata

Bár az elmúlt években az alsópapság társadalmi szerepe, a pasztoráció mindennapi kihívásainak vizsgálata számos elemzés tárgyát képezte, a papok „templomon kívüli” élete egyáltalán nem, vagy csak esetlegesen került szóba. Írásomban a csongrádi római katolikus plébánost és a káplánokat ellátó, ún. belső cselédség társadalomnéprajzi vizsgálatára, a plébániai személyzet feladatkörének, összetételének rekonstruálására vállalkozom arra keresve a választ, hogy a többi cselédhez viszonyítva mennyiben volt más a plébániai személyzet helyzete, fizetsége, általános megítélése? Milyen kérdéseket, problémákat tartogathatott a házi szolgálók jelenléte a plébánián? Mi számított elfogadható viselkedésmódnak, melyet a nőcselédek és a plébános érintkezését illetően a hívek elfogadhatónak tartottak? Hogyan reagált a nép a normaszegő magatartásra?

Hegedűs Anita:

„Kívülről érdes, nehéz bejutni.” - Az egyetemista hallgatók múzeumképe fókuszcsoportos kutatások alapján

A hazai múzeumi szféra számára komoly látogatóközönséget jelentenek a felsőoktatásban tanuló diákok – különösen igaz ez a megállapítás a nagymúltú, vidéki egyetemi városok múzeumainak tekintetében. Noha a több tízezres hallgatói bázis potenciálisan jelen van, mégis elenyésző mértékben járnak rendszeresen múzeumba az egyetemisták: sem egyénileg, sem csoportosan nem jellemző múzeumi megjelenésük, továbbá az egyetemi órák keretében is csak kevesen jutnak el közgyűjteményekbe.

Az előadó több éve kutatja az egyetemisták múzeumlátogatási szokásait. Jelen előadásában egy több hullámban elkészített, 2016-os fókuszcsoportos interjú-sorozat részleteit mutatja be. Az interjúalanyok csoportját aktív a Szegedi Tudományegyetem hallgatói jogviszonnyal rendelkező hallgatói alkották, akik múzeumokról alkotott képükről, benyomásaikról, tapasztalataikról beszéltek a kutatás során. A vizsgálat legfontosabb eredménye: az alanyok reakciói alapján elmondható, hogy a megkérdezett egyetemisták alapvetően nyitottan állnak a múzeumokhoz, azonban várják azokat a kezdeményezéseket, azokat a kiállításokat, újfajta eszközöket és módszereket, melyek érdeklik őket, melyekkel megszólíthatóvá tehetőek. Amíg ezek az újítások nem érzékelhetőek a számukra, addig feltehetően továbbra is egy múzeumi szempontból nehezen megszólítható csoportot fognak alkotni.

**Kovács-Krassói Anikó – Szilágyi Kata:
Múzeumpedagógia 2.0 (16)**

A Móra Ferenc Múzeum múzeum pedagógiai tevékenységét kívánjuk bemutatni az elmúlt néhány év tükrében. Célunk a kiállítások tervezése kapcsán érvényesült múzeumpedagógiai szempontok, ill. azok hasznosításának ismertetése és értékelése. A megváltozott múzeumlátogatási tendencia, a módosult iskolai háttér, a pályázati lehetőségek szűkre szabott keretei...csak pár olyan elem, amelyet a jövőbeli múzeumpedagógiai tevékenységben szükséges kalkulálni.

Kucsora Katalin:

A Móra Ferenc Múzeum néprajzi látványtárának 21. századi lehetőségei a múzeumpedagógiában

Magyarország muzeális intézményeit évente több millió látogató keresi fel, hogy különleges élményeket szerezzenek és tanuljanak. Napjaink múzeumai - a klasszikus feladataikon kívül - sokféle funkciót látnak el: dokumentációs központként, kutatóhelyként, valamint közösségi térként is működnek. A lifelong learning térhódítása miatt a közművelődésre vágyó látogatók köre jelentősen bővült és korhatáruk is erősen kitolódott; a múzeumok pedig igyekeznek ezeket a változásokat reflexíven követni.

Az elmúlt néhány évben több, a múzeumi tanulás módszereivel és lehetőségeivel foglalkozó elmélet és modell is napvilágot látott. A múzeumpedagógusok igyekeznek ezen különböző erős társadalomtudományi alapokon nyugvó irányvonalak eredményes alkalmazására, hogy a fiatalabb és az idősebb generációk figyelmét egyaránt megragadva, szórakoztatva adhassák át információikat.

Előadásomban az általam megtervezett - a könyvtártudomány által alkalmazott biblioterápia, a néprajz és a múzeumpedagógia fúziójára épülő - innovatív kísérleti program eredményeit és gyakorlati tapasztalatait összegzem.

**Lajkó Orsolya, Varga Sándor, Czukor Péter:
Kezdeti lépések a Szőregi Tó projekt kapcsán**

Az előadásunkat alapvetően egy projekt indító prezentációnak szánjuk ennek keretében a kutatása kiválasztott mesterséges mikro-régiót és a hozzá kapcsolódó kérdésfelvetéseinket kívánjuk bemutatni a "Hol-Mit-Miért-Hogyan?" kérdéseket végigjárva.

Medgyesi Konstantin:

Nagy Imre koalíciós évekbeli demokráciaértelmezéséhez – egy publikálatlan makói beszéd kommunikációs paneljei

Az 1958-ban mártírhálált halt Nagy Imre a koalíciós években (1945-1948) a magyar közélet fontos személyisége, az MKP ismert politikusa. Az Ideiglenes Kormányban földművelési miniszter, 1945-46-ban belügyminiszter, a későbbiekben házelnök. A koalíciós évekbeli állásfoglalásai érdemben nem térnek el

a korszak más kommunista politikusainak stílusától, nyelvezetétől. A publikálatlan makói beszéd kommunikációs paneljei által rekonstruálható Nagy Imre koalíciós évekbeli demokrácia-fogalma és politikai gondolkodásának jellemzői. A tervezett előadásban arra teszünk kísérletet, hogy egy átlagos közéleti beszéd segítségével tárjuk fel az országos ismertségű közszereplő eszméletörténeti nézőpontját.

Mód László:

Újabb adatok a szentesi fekete kerámia vizsgálatához

Szentes egyike a Dél-Alföld legjelentősebb korszakközpontjainak, ahol az iparosok redukciós égetési eljárással főként fennálló vizesedényeket készítettek. A közel 10 esztendeje zajló kutatómunkát követően az előadás megpróbálja összegezni a témában eddig feltárt eredményeket, és megkísérel új irányokat szabni a további vizsgálatok számára.

Nagy Gábor:

Jordán Zsigmond a juhászok szabója

Előadásom egy szentesi, többgenerációs magyarszabó családról szól. Kutatásomban speciálisan egy társadalmi réteghez: a pásztorokhoz, azon belül a juhászokhoz köthető szabócsalád munkásságáról és utolsó képviselőjéről, az általa készített szentesi juhászöltöny és mellény elterjedéséről, felvirágzásáról és utóéletéről beszélek. A dél-alföldi, így a csongrádi és csanádi pásztorokat kutatva többször elhangzott a szentesi magyarszabó, Jordán Zsigmond neve. A juhászok őt keresték fel, hogy készítse el foglalkozásuk címerévé, saját identitásuk kifejezésévé váló viseleti darabokat: a kabátból, csizmanadrágból és mellényből álló együttest, amit mindannyian juhászöltönynek hívnak.

Nátyi Róbert:

Tivoli a magyar festészetben

Telepi Károly Tivoli vízesés című képének művészettörténeti háttere

A Rómához közel eső Tivoli, az ókori Tibur az utazóknak, így a festőknek is kedvelt kiránduló helye volt. Hadrianus császár nyaralója, Maecenas villája, később a reneszánszban II. Ippolito Este érsek által épített Villa d'Este, nem beszélve az Anio folyó majd száz méter magasságból zuhanó vízeséséről népszerű célpontnak számítottak. Horatius is az antik Tibur szerelmese volt, számos versében énekelte meg az ottani táj lenyűgöző szépségét. Később Liszt Ferenc a Villa d'Este visszajáró vendégeként vált a környék szerelmesévé. A XIX. században az Itáliát maguknak fölfedező magyar festők is sokszor keresték föl a történelmi korok hangulatát őrző helyszínt. Telepy Károly 1852 és 1857 között a nagy múltú velencei akadémia növendéke volt. Korai vázlatait jóval később is fölhasználta egy-egy kép kivitelezésénél, így az 1890-es években többször megfestette fiatalkori élményeinek ihletőjét. A Móra Ferenc Múzeum képét például 1895-ben festette meg. Az előadás az egyetemes és magyar festészet ezen képi toposz művészettörténeti hátterének föltárására vállalkozik.

Pintér Zsófia:

A Bozó Gyűjtemény - egy mindszei mezőgazdasági gépkiállítás tervei

A mindszei mezőgazdasági gépgyűjtemény több mint kétszáz műtárgyból álló, saját műfajában kiemelkedő tárgye gyűttes. A főként történeti, ugyanakkor néprajzi értéket is képviselő eszközök részei a dél-alföldi, elsősorban szántóföldi növénytermesztési kultúrának. A mezőgazdasági gépek több típusát felvonultató gyűjteményben megtalálhatók a talajművelő- és földmunkagépek, vető- és ültetőgépek, a növényvédelem gépei (műtrágya- és szervestrágyaszórók), az öntözés gépei, betakarítók, adapterek, mezőgazdasági szállítójárművek, pótkocsik, valamint a termés feldolgozásához szükséges eszközök is. A 20. századi gépek közül a legtöbb állapota megfelelő; jól reprezentálják korukat és az általuk végzett mezőgazdasági tevékenységet.

A Koszta József Múzeum már 2012-ben felismerte a tárgyak muzeális értékét, s 2014-ben megtörtént a Bozó András és Bozó László tulajdonában lévő magángyűjtemény felmérése is. Már 2014-ben is kiderült, hogy a gyűjtemény nem csak mezőgazdasági gépekből és közlekedési eszközökből áll, hanem számos háztartási és kisipari eszközt is tartalmaz. Az egyéni innováció megjelenik egyes tárgyakban, illetve ezek új funkciót is kaphatnak. A 20-21. századon átívelő életművet, szaktudásukat és gyűjteményüket igyekszem bemutatni előadásomban.

Purgel Nóra:

Kiállítás-tervezés egy muzeális gyűjteményben

A szegvári Falumúzeumban az 1990-es évek első felében épült Szeg várának kövei és vasai című állandó helytörténeti-régészeti kiállítás több ok miatt lebontásra került. Új állandó kiállítás kiépítése kell. Az új kiállítás koncepciójának szempontjait figyelembe véve (személyi állomány, meglévő műtárgyak, anyagi fedezet stb.) pályázatunk a Kubinyi Ágoston Program keretében. A projekt pozitív elbírálásban részesült, melynek összegéből mesterségeket bemutató állandó néprajzi kiállítás nyílik 2017-ben.

Az előadás röviden összefoglalja egy nagyközség muzeális intézményének kiállítás-építési lehetőségeit.

Sátay Emese:

Eszközök, típusok, korszakok – a metapódium „árak”. Neolit, de egykorú?

A neolitikum, hazánkban, a csonteszközök virágkorát jelenti. A fém tömeges használatának megjelenése előtt a kor embere mindennapi eszközeit, a kő mellett, elsősorban kemény állati eredetű nyersanyagból készítette. A nagyszámú újkőkori leletanyag számos különböző típusú csonteszközt tartalmaz, melyek eltérő tevékenységekhez és/vagy kulturális tradíciókhoz kapcsolódnak– kirajzolva előkerülési helyük időbeli kereteit/dimenzióját.

Előadásomban, ezúttal, a neolitikum egyik legnépszerűbb eszközét, a metapódium „árakat” veszem górcső alá.

Simon András:

Csongrád vármegye és az Alföld szőlőfajtái az első magyar ampelográfiában (1829)

A 18-19. század fordulóján és a századelőn a magyar szőlő- és borgazdálkodást elsősorban a mennyiségi termelés jellemezte. Ugyanakkor mind idehaza, mind pedig Nyugat-Európában hangsúlyosan jelent meg a minőségi előrelépés, a modernizáció igénye és szükségessége. Ezen törekvés jegyében gyűjtötte össze mintakertjében és állította össze, rendszerezte írásos formában is Görög Demeter a hazai és külföldi szőlőfajták sokaságát, lajstromát. Az előadás az 1829-ben nyomtatásban megjelent első magyar szőlőfajtaismeret (ampelográfia) alföldi és Csongrád megyei vonatkozásait ismerteti és értelmezi.

Sipos József:

Bethlen István politikai ideológiája az 1922-es választási kampányban

E témával még nem foglalkozott érdemben a szakirodalom. Az elmúlt években feltártam és elemeztem Bethlen 1922-ben elmondott programbeszédeit. Most azokban megtalálható politikai ideológiákról kívánok egy vázlatos képet felrajzolni...

Szilágyi Kata:

Mentális remontázs – vizsgálati/értelmezési lehetőség pattintott kőeszközök esetében

A kőeszközkészítés egy olyan tevékenység, amely egy kultúra eszköz előállítási rendszerének csupán egy elemeként értelmezhető. Ennek a folyamatnak a műveletsora jól vizsgálható technológiai szempontból, hiszen a pattintási stigmák olvasatában rekonstruálhatóvá válik egy régészeti lelőhelyen történt kőeszközkészítő tevékenység. Ez a vizsgálati eljárás lehetőséget nyújt a lelőhelyen belüli és az azon kívüli környezet hasznosítás megértésére is.

Szűcs Judit:

A torontáli Csongrádon és a csongrádi csomós

A nevezett város a helyi Háziipari Szövetkezet szervezésében és műhelyében megközelítőleg harminc évig (az 1950-es évek elejétől az 1980-as évekig) készült torontáli szőnyeg. Korábban a szerbek, románok és bolgárok készítette szőnyegek és a csíki székely és az erdélyi festékes hasonló szőnyegeit házi ipari termékként szőtték. Az 1885 és 1914 között kialakult háziipari szövetkezeti formában az 1881-től torontáli szőnyegnek nevezett lakástextil a rendszer legszélesebb formában ismert terméke lett.

Csongrádon az 1950-es évek elejétől a HÍSZÖV (a Háziipari Szövetkezetek országos szervezete) helyi szövetkezetében Horváth József iparművész tervei alapján szőtték a torontáli szőnyegeket. Kialakult formájában 17, a szövetkezet műhelyében szövő és 120 helyben és a környékbeli településeken, otthon bedolgozóként készítette a szőnyegeket. Majd „Horváth úr kitalálta, hogy torontáli szövással, fekvő szövőszéken szőtt szőnyegbe perzsa csomó kerüljön. Ez lett a csongrádi csomós.” (Cseresznye mintás változatának csongrádi bogyós elnevezése is van. Budapesti szőnyeggyűjtő ezen a néven kereste 10

évvel ezelőtt.) Mindkettőből készült különböző méretben szőnyeg, fali szőnyeg, fali kép, asztali futó és párna.

Adatközlőim: Simon Pálné Nemes Margit (sz. 1930) meős, majd részlegvezető, Soós Lászlóné Veres Margit (sz. 1942) műhelyben dolgozó és Hajdú Károlyné Bárdos Magdolna (sz. 1945) otthon bedolgozó. Az adatközlők száma még bővíülhet.

Terendi Viktória:

„Pávaszemes, kelyhes, madaras” – Wiener Tiborné élete és munkássága

Előadásomban a Tiszántúl déli részének, azon belül pedig Hódmezővásárhely egyik meghatározó népművészeti örökségének, a szőrhímzés felélesztésének történetével foglalkozom. A vásárhelyi hímzés 20. század eleji felfedezését követően a tudományos szféra, a kutatók kezdtek foglalkozni e régi, már-már feledésbe merülő hímzéssel. A revival mozgalom kibontakozása azonban egy elhivatott asszonynak, Wiener Tiborné Bakos Margitnak köszönhető. Munkásságáról szinte minden e témában születő szakirodalom említést tesz, de fordulatos élete, és az az aprólékos munka, melynek során az egykori mintakincs egy részét sikerült átmentenie az utókor számára, kevésbé ismert. Előadásomban az eredeti hímzések másolását és Wienerné népszerűsítő tevékenységét mutatom be, az 1930-as évek társadalom és kultúrtörténeti kontextusait is figyelemmel kísérve.

Törőcsik István:

Hol lehetett Szeged középkori vára?

A szegedi vár keltezése kérdésében a kezdetektől megosztott a kutatás. Az előadó közelmúltban publikált elmélete szerint a 17-19. századi ábrázolásokról ismert szegedi vár két építési periódussal jött létre; északi és nyugati oldala eredetileg a három részből álló Szeged középső településmagjának 1524 körül épített városfala volt, déli oldala pedig az oszmán megszállás idején, 1548 és 1552 között épült. A közel háromszáz méteres török falszakasz a befejezetlen városfal megépült szakaszait összekapcsolta a Tisza mentén húzódó középkori földsánccal, lerekesztve a középső településmag északi negyedét, a terület Szent Erzsébet tiszteletére szentelt plébániatemplomával együtt. A négy saroktoronyos, 5 ha alapterületű szegedi vár tehát 16. századi építmény, kivéve a török falszakaszba foglalt középkori épületet, melyet Cs. Sebestyén Károly a vár „palotás házaként” határozott meg, ami szerinte a Szegeden átutazó királyok alkalmi rezidenciája volt. Az előadás azt igyekszik bebizonyítani, hogy az I. Károly idején már bizonyosan létező szegedi castrumot – mely nem annyira uralkodói szálláshely, sokkal inkább raktár volt – a vár egy másik részén kell keresni.

Vincze Klára:

"Emlékl, hogy emlékezzél!" Az 1879-es Groffly-emlékkönyv verseinek több szempontú vizsgálata

1879-ben járunk az Osztrák-Magyar Monarchiában, azon belül pedig Aradon és Szabadkán. Egy Groffly vezetéknevű, ismeretlen keresztnévű polgári leányiskolai növendék emlékkönyvecskéjét tarthatjuk kezünkben, benne majd száz német és magyar nyelvű versikével. A versek letűnt korok hangulatát idézik meg, amolyan poros romantikával, egy kis időutazásra invitálva a nyájas hallgatóságot és olvasókat.

Vukov Anikó Veronika:

Tárggyűjtés a jelenkori népi gyógyászat kutatásában

Előadásomban a MFM Néprajzi Gyűjteményébe került, népi gyógyászati tárgyak gyűjtésének körülményeit és kutatásuk, értelmezésük lehetőségeit mutatom be.

Elsőként a népi gyógyászattal kapcsolatos tárgyak kutatástörténetébe nyújtok betekintést a magyarországi múzeumok néprajzi anyagának ilyen vonatkozású áttekintésével. A változatos tárgyi- (vallási élet tárgyai, mágikus tulajdonsággal felruházott tárgyak, gyógynövényekkel kapcsolatos eszközök, specialisták kellékei) és adattári anyagokban (visszaemlékezések, egy-egy településre vonatkozó gyűjtések adatai stb.) közös „nevező”, hogy egy adott, közösség által fenntartott világképbe, ill. népi hitrendszerbe illeszkedtek. A napjainkban egyre népszerűbb ‘természetgyógyászat’ és különböző ágazatainak korában ilyen egységes világképpel már nem számolhatunk. Ilyen módon szükséges meghatározni jelen vizsgálatunk tárgyai (gyógynövényekből készült termékek) készítőinek és vásárlóinak motivációit, egészségről-betegségről alkotott képét, mely során a velük készített interjúkat használom fel.

Nemcsak a népi gyógyászat kutatásának szempontjából, hanem a jelenkori néprajzi tárgykutatás átfogó(bb) nézőpontjából is szemlélhetjük a vizsgált gyógynövényes termékeket: Milyen kulturális jelenségekről árulkodnak és ezeket milyen fogalmakkal írhatjuk körül?

„A jelenkutatás ugyanakkor a ma, az átélhető, közvetlenül megfigyelhető jelen terepeként is felfogható, különös hangsúlyt helyezve az újonnan jelentkező – természetükben, értelmükben, funkciójukban – még ismeretlen vagy reflektálatlan jelenségekre”. – írja Fejős Zoltán a 2003-ban megjelent MADOK-füzetben. Ezt a vizsgálati, illetve gyűjteménygyarapítási szándékot követve határozom meg a tárgyakhoz kapcsolódó vizsgálati fogalmakat (etnometodológia, megalkotott hagyomány, folklorizmus) és a lehetséges további irányokat egyaránt.